

YU ISSN 0350-6452

10-11

ЛИКОВНА
УМЕТНОСТ

YU ISSN 0350-6452

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Списанието се печати со средства на Републичката заедница на културата
и Друштвото на историчарите на уметноста на СРМ

Печати Граф. завод „Гоце Делчев“, Скопје, Тираж 1 000 примероци

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

ГОД. VII БР. 10—11, 1983—1984

СПИСАНИЕ НА ДРУШТВОТО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА
ОД СРМ, СКОПЈЕ

LES ARTS PLASTIQUES

Année VII № 10—11, 1983—1984

REVUE DE L'ASSOCIATION DES HISTORIENS D'ART DE LA RÉPUBLIQUE
SOCIALISTE DE MACÉDOINE, SKOPJE

Редакциски одбор:
Проф. Димче Коцо, академик
Д-р Константин Петров
Д-р Петар Миљковиќ-Пепек
Д-р Борис Петковски
Д-р Антоние Николовски
Загорка Расолковска-Николовска

Трајан Витларски

Јасмина Чокревска-Филип
Жарко Този

Одговорен уредник
Д-р Петар Миљковиќ-Пепек
Секретар
Загорка Расолковска-Николовска
Технички уредник
Жарко Този
Јазична редакција
Евтим Манев
Превод на француски
Анка Џурџинова

Comité de rédaction:
Prof. Dimçe Koco, académicien
D-r Konstantin Petrov
D-r Petar Miljković-Peppek
D-r Boris Petkovski
D-r OAntonie Nikolovski
Zagorka Rasolkovska-Nikolovska

Trajan Vitlarski

Jasmina Čokrevska-Filip
Žarko Tozi

Rédacteur en chef
D-r Petar Miljković-Peppek
Secrétaire
Zagorka Rasolkoska-Nikolovska
Présentation graphique
Žarko Tozi
Correction des textes
Eftim Manev
traduction en français
Anka Djurčinova

Адреса: Музеј на Македонија, Скопје
adresse: Musées de Macédoine, Skopje

ДРУШТВО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА НА СРМ — СКОПЈЕ

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

10-11

(1983—1984)

Скопје — Скопје
1985

СТУДИИ, РАСПРАВИ И ПРИЛОЗИ
ETUDES, TRAITES, CONTRIBUTIONS

КОНСТАНТИН ПЕТРОВ, Нови форми на авторските сигнатури од XIII век во нашата земја II дел од прегледот — — — — —	7
KONSTANTIN PETROV — Nouvelles formes de signatures dans les monuments du XIII ^e siècle en Macédoine — — — — —	7
ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, За тематиката на живописот на црквата во с. Реџица — Охридско — — — — —	19
CVETAN GROZDANOV — Sur les scènes bibliques de la peinture murale de l'église de Režica, près d'Ohrid — — — — —	19
ПЕТАР МИЉКОВИЌ-ПЕПЕК — ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Пештерскиот храм Воведение кај Канео во Охрид — — — — —	25
PETAR MILJKOVIC-PEPEK — GOCE ANGELIČIN — L'église — caverne „Présentation au temple“, située dans Kanéo, à Ohrid — — — — —	25
ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Прилог кон проучувањето на Охридскиот иконопис од XVII и XVIII век — — — — —	37
GOCE ANGELIČIN — Une contribution à l'étude des icônes du XVII ^e et XVIII ^e siècles — — — — —	37
РАДМИЛА МОМИДИЌ, Прилог кон проучувањето на сакралните објекти во македонија („Шути манастир“ св. Тома с. Вардина с. Мургашево)	51
RADMILA MOMIDIĆ — Apport à l'étude des monuments sacrés en Macédoine (le monastère „Saint-Thomas“ dit „Šuti manastir“ des villages Vardino et Murgashevo) — — — — —	51
ЛИДИЈА КУМБАРАЏИ-БОГОЕВИЌ, Кебир Мехмед џамија во Скопје — —	55
LIDIJA KUMBARADŽI-BOGOEVIĆ — La mosquée Kebir Mehmed Čelebi à Skopje — — — — —	55
БОРИС ЧИПАН, Огласи на градителското наследство во современата македонска архитектура — — — — —	65
BORIS ČIPAN — Les échos de l'héritage architectonique dans la construction moderne en Macédoine — — — — —	65
ТРПА РОГАНОВИЌ, Делата на македонските ликовни уметници во збирката на Етнолошкиот музеј на Македонија — — — — —	75
TRPA ROGANOVIĆ — Les oeuvres des peintres macédoniens présentées dans la collection du Musée ethnologique de Macédoine — — — — —	75
ЛИЛЈАНА ХРИСТОВА, Експресионистичките тенденции во ликовното творештво на Борислав Трајковски — — — — —	81
LILJANA HRISTOVA — Les tendances expressionnistes dans l'oeuvre picturale de Borislav Trajkovski — — — — —	81
ЗЛАТКО ТЕОДОСИЕВСКИ, Прилог кон проучувањето на творештвото на Димитар Пандилов Аврамовски — — — — —	91
ZLATKO TEODOSIEVSKI — Contribution à l'étude de la peinture de DIMITAR Pandilov-Avramovski — — — — —	91
БОРИС ПЕТКОВСКИ, За творештвото на Родољуб Анастасов меѓу 1972—1984	99
BORIS PETKOVSKI — Sur la nouvelle peinture de Rodoljub Anastasov	99

КРИТИЧКИ ОСВРТИ, ЕСЕИ
NOTES CRITIQUES, ESSAIS

СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Ars Erotica — — — — —	107
SONJA ABAĐIEVA-DIMITROVA — Ars erotica — — — — —	107
СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Црежот на скулптурата во просторот (за најновиот скулпторски опус на Петар Хаџи Бошков) — — — — —	127
SONJA ABAĐIEVA-DIMITROVA — Le dessin de la sculpture dans l'espace (sur le nouvel opus du sculpteur Petar Hadži Boškov) — — — — —	127
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Споменичкиот комплекс „Македониум“ во Крушево — — — — —	131
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le complexe de monuments „Makedonium“ à Kruševo — — — — —	131
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Фигурацијата на Владимир Георгиевски — — — — —	141
VLADIMIR VELIČKOVSKI — La figuration de Vladimir Georgievski — — — — —	141
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Мејл-артот на Плаевски и Грчев — — — — —	145
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le mail-art de Plavevski et de Grčev — — — — —	145
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Пластичните интервенции на Симон Узуновски	149
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Les interventions plastiques de Simon Uzunovski — — — — —	149

ТРПА РОГАНОВИЌ

ДЕЛАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ ЛИКОВНИ УМЕТНИЦИ ВО ЗБИРКАТА НА ЕТНОЛОШКИОТ МУЗЕЈ НА МАКЕДОНИЈА

Етнолошкиот музеј на Македонија — Скопје, покрај етнолошките збирки, поседува и една мала, но мошне значајна ликовна збирка составена од слики, графики, цртежи, скулптури и таписерии. Тоа се претежно дела на македонски ликовни уметници и уметници што живееле или работеле на оваа почва, а третираат етнолошки или фолклорни теми и мотиви или пак содржат само некои од овие елементи. Тие биле набавувани по пат на откуп, доделувани за трајно користење или подарувани на Музејот од разни институции, од нивните автори или од други поединци. Како блиски до етнолошката проблематика, тие биле собирани со цел да послужат како помошен материјал за дополнување на извесни постојани или тематски поставки, односно како компаративен или документационен материјал. Меѓутоа, со текот на времето, Етнолошкиот музеј успеал да прибере и такви дела кои со своите осведочени ликовно-естетски вредности претставуваат врвни остварувања во нашата ликовна уметност. Тоа, всушност, придонесе дел од својот ликовен фонд Етнолошкиот музеј да ѝ го презентира на ликовната публика преку тематската изложба „Народниот живот во творештвото на македонските ликовни уметници“. Изложбата беше мошне позитивно оценета од критиката, а идејата да се продолжи и натаму со собирањето дела со ваква тематика беше поздравена од ликовната јавност.

Поттикнат од тоа, Етнолошкиот музеј на Македонија вложува и натаму напори за обогатување на нејзиниот фонд. Меѓутоа, прибирањето на дела со ваква концепциска поставеност и тематска насоченост, кои наедно ги задоволуваат и ликовно-естетските критериуми, во денешни услови носи извесни тешкотии.

Една од причините за тоа, покрај финансиските можности, е и ангажираноста и интересот на творечкиот потенцијал на полето на ликовната уметност кај нас, за создавање ваков вид творби. Секако, создавањето на вака тематско определени творби се смета за прилично сложена и деликатна задача, која покрај тематско-содржинскиот третман, наметнува и решавање на низа проблеми и од ликовно-естетски или стилски карактер.

Во својата прибирачка дејност, Етнолошкиот музеј води постојана грижа за обезбедување на финансиски средства за откуп на ликовни дела со етнолошка тематика, не испуштајќи ги од предвид и следењето и можностите за создавање вакви творби.

Со прилогов, ќе се обидеме да го почнеме одбележувањето на позначајните дела од оваа збирка, по хронолошки ред, кои во целост ги задоволуваат бараните критериуми и од тематски и од ликовно-естетски аспект.

Портрет на мојот чичко КРСТО, 1927

Од основоположниците и од другите припадници на старата генерација македонски сликари, Етнолошкиот музеј има прибрано повеќе вредни остварувања. Димитар Пандилов-Аврамовски е застапен со две платна и еден акварел. Платното „Невести на чешма“, 1926 година, е композиција во која авторот со лирски сензибилитет и совршен колористички третман ни предава еден од многубројните свадбени обичаи кај Мијаците.

„Портрет на мојот чичко Крсто“, 1927 година, е портрет на македонскиот зограф Крсте Аврамовски од Тресонче — авторовиот чичко. Познатиот зограф е предаден во седечки став, со штафелај пред себе и палета в рака. Облечен е во автентична мијачка носија за постар човек.

Стилски гледано, ова дело му припаѓа на импресионизмот, со извесен реалистички призвук и влијание од старите сликарски традиции. Портретот е даден без сликан фон, манир присутен кај извесен број негови дела, портрети и фигуративни претстави од мал формат, создадени во овој период.

Акварелот „Чепкање на волна“, 1946 година, третира еден многу познат етнолошки и социјалоски момент, присутен кај нашите народи и народности. Имено, станува збор за женската домашна работа (везење, плетење, предење, чепкање волна и сл.), како заедничка работа вршена групно од жени и девојки.

Создаден во периодот на социјалистичкиот реализам, овој акварел само временски се вклопува во него. По квалитет, тој ги следи подобрите негови остварувања. Стилски, делото му припаѓа на лирскиот импресионизам, толку карактеристичен за овој наш прв импресионист и академски образован сликар.

Познато е дека Лазар Личеноски е сликар што најмногу го почувствувал етничкиот амбиент на својата земја, на кој му го има посветено поголемиот дел од своето творештво. Неговите бачила, долапи, рибари, старите мајстори-занаетчии, зографи и други се доволно сведоштво за тоа. Меѓутоа, портретот како своевидна сликовна дисциплина уште еднаш го потврдува неговиот извонреден творечки потенцијал. Според тоа, портретирајќи повеќе познати личности и свои современици, тој не ги изоставил и своите земјаци — Мијаците, покажуваќи се и овде како одличен познавач на менталитетот и на нивните етнички особености. Во збирката на етнолошкиот музеј се наоѓаат три негови портрети, од кои би го издвоиле „Галичанка“, 1946 година, портрет на стара жена облечена во галичка носија. Работен во духот на импресионизмот, со извесен стремеж кон експресионистички третман само на одделни делови, дополнет со колорит што го среќаваме кај средновековното фреско-сликарство, овој портрет со право би можеле да го вброиме во ремек-делата не само во неговото творештво, туку и во целокупното македонско сликарство.

Во колекцијата на Етнолошкиот музеј Никола Мартиноски е застапен со две композиции: „Крушевска гостинска соба — визита“, 1954 година, и „Две селанки од Крушево“, 1956 година. Првата композиција припаѓа кон циклусот „Крушевски мотиви“, а настанала како инспирација од просторноста, декоративноста и колоритноста на крушевските ентериери и обичајниот живот на крушевското население

што се одвивал во нив. Втората композиција припаѓа кон серијата „Девојки во градска носија од 19 век“ и „Девојки во селска носија“. И тука неговиот ликовен ракопис е лесно препознатлив — брзите потези, плитките плоштини, изразитата декоративност и неговиот усет да ги предаде и ликовите и карактеристиките на носијата само на нему својствен начин, го потврдуваат уште еднаш неговиот незадржлив сликарски темперамент.

Ако го проследиме творештвото на Томо Владимирски од тематски аспект, ќе видиме дека тоа се движи во повеќе насоки. Меѓу нив видно место заземаат композициите со етнолошка тематика. Од делата на овој наш познат припадник на старата генерација, што се наоѓаат во колекцијата на Етнолошкиот музеј, би ги издвоиле композициите „Охридски рибари“, пред 1960, и „Орач“, пред 1951 година. Од аспект на тематската определеност, тие се свртени кон народното стопанисување. Во првиот случај, авторот бил инспириран од рибарењето на Охридското Езеро, кое била мошне значајна стопанска гранка за егзистенција на населението од овој наш град. На второто платно е предаден еден од постарите начини на обработка на земјата, кој, иако мошне примитивен, во некои места сè уште се задржал. Од ликовно-естетски аспект, овие две композиции имаат импресионистички третман со нешто посмирено колористичко и тонско моделирање.

Орач, пред 1951

Во споменатата збирка, делата на Вангел Коџоман, заземаат посебно место од причина што е тој изразит сликар во чиешто творештво подеднакво се среќаваат етнофолклорни елементи и кај мрт-

вите природи, ентериерите, портретите, па дури и кај композициите со социолошка или историска тематика. Меѓутоа, народната архитектура, со старите чаршии и тесните живописни сокаци на македонските градови, посебно неговиот роден град Струга, ќе остане засекогаш негова главна тематска преокупација. Композицијата „Мртва природа“, 1949 година, каде што е евидентен авторовиот сериозен приод кон третирање на материјата, и платното „Мотив од Струга“, 1951 година, каде што, покрај љубовта кон мотивот, доминира неговиот вонреден колористички потенцијал, претставуваат уште една потврда за сè она што досега го кажавме за овој наш еминентен сликар.

Музејот поседува и неколку акварели чии што автор е Љубомир Белогаски. Акварелите „Предел од околината на Скопје“ 1952 година, „Нагоричино“, 1952, и „Кратово“, 1952 година, припаѓаат кон циклусот акварели „Старите македонски градови“, тема што Белогаски мошне студиозно ја обработил во шестата деценија. Дадени на неговиот карактеристичен — „сезановски“ начин, со широки плотни и нагласени контури, тие дејствуваат лесно и спонтано. Топлиот колорит и звучната палета на авторот уште повеќе ја потенцираат нивната лиричност.

На крајот, да истакнеме дека Етнолошкиот музеј поседува дела на автори од средната, младата и најмладата генерација македонски ликовни уметници. Некои од нив, следејќи го примерот на уметниците од постарата генерација, дале такви остварувања што претставуваат и врвна креација во овој домен. Тие ќе бидат одбележани во некои од наредните прилози.

TRPA ROGANOVIĆ

LES OEUVRES DES PEINTRES MACEDONIENS PRESENTES DANS LA COLLECTION DU MUSEE ETHNOLOGIQUE DE MACEDOINE

(résumé)

Dans le Musée ethnologique de Macédoine est exposé outre les collections d'objets ethnologiques, un certain nombre de peintures contenant des motifs ethnologiques et folkloriques. Ce sont, en général, les oeuvres des peintres macédoniens de différentes générations, inspirées de la vie, des occupations et de l'art du peuple macédonien, ainsi que des nationalités qui habitent la Macédoine.

Cette étude présente les oeuvres les plus remarquables de la collection, dont les auteurs appartiennent à la première génération de peintres macédoniens: Pandilov, Ličenoski, Martinoski, Vladimirov, Kodžoman et Belogaski. Ils ont tous la même affinité pour la richesse ethnologique et folklorique qui représente leur option thématique, mais chacun d'eux possède, en même temps, sa propre individualité artistique et stylistique.

Les oeuvres citées dans ce travail sont analysées du point de vue de sujet, de thème et de style.

